

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Vermeerderd en verrijkt: de eerste gravures van de Leidse universiteit naar Jan Cornelisz. van 't Woudt beschouwd vanuit een stedelijke context 1609-1716

Maris, C. van

Citation

Maris, C. van. (2024, May 30). *Vermeerderd en verrijkt: de eerste gravures van de Leidse universiteit naar Jan Cornelisz. van 't Woudt beschouwd vanuit een stedelijke context 1609-1716*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3759702>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3759702>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

BIJLAGEN

I. Tekststrook bij de tuin, 1611 [UBL COLLBN 315-II N 41]

A. Transcriptie van het Latijn door Henk Jan de Jonge

Spectator Candide.

Exhibetur tibi hic vera delineatio Horti Publici inclytae Academiae Leydensis apud Batavos verusque eiusdem situs, prout herbis varijs, plantis floribusque amaenis, & versicoloribus nobis a Deo ad sanitatem conservandan clementer concessis ibidem consitus conspicitur; qui magnis Nobilissimorum DD. Curatorum sumptibus loco amoeno, apto et salubri constitutes est in usum studiosorum, praecipue eorum, qui Medicinae studijs operantur, quales sunt Pharmacopolae, Chirurghi, Medicinae candidati & studiosi, alijque Botanicae Scientiae amantes. Curarunt praeterea ad arcendas pluuias & deambulationis gratia in eodem aedificari insignem porticum, in qua visuntur res haud vulgares, quarum nomina, ut & herbarum, plantarum & florum, quibus consitus est hortus, hic recensere nimis foret prolixum, quasdam tamen herbas & plantas ut & res, quae ibi conspiciuntur in usum Spectatorum Latinis suis nominibus exprimi curauimus; quae huc ex India Orientali & Occidentali, alijsque longe dissitis regionibus allatae sunt: Idem hortus multis peregrinis eiusmodi herbis & plantis magna & diligenti cura Inspectoris quotidie locupletatur & augetur; quae omnia maximopere faciunt ad ornamentum Academiae & voluptatem & admirationem eorum, qui huc spectandi causa veniunt.

Lugduni Batavorum,

Apud Andream Cloucqium Bibliopolam sub signo Angeli Coronati 1611.

B. Vertaling van het Latijn door Henk Jan de Jonge

Geachte kijker,

Hier ziet u een betrouwbare tekening van de openbare tuin van de illustre Universiteit Leiden, en de ware ligging ervan, zoals hij zich daar vertoont, bezaaid met uiteenlopende gewassen, lieflijke planten en bloemen van allerlei kleuren, die God ons in zijn mildheid geschonken heeft tot onderhoud van onze gezondheid.

Deze is met grote kosten op een lieflijke, geschikte en gezonde plek ten dienste van de studenten door de Hoogedele Heren Curatoren gesticht, vooral ten dienste van diegenen die zich op de medische studie toeleggen, zoals apothekers, chirurgijns, kandidaten en studenten in de geneeskunde, en andere liefhebbers van de botanische wetenschap.

Zij hebben daarin bovendien, als bescherming tegen de regen en om er te wandelen, een prachtige gaanderij laten bouwen, waarin heel bijzondere objecten te zien zijn; het zou te ver voeren daarvan nu de namen, alsook de namen van de gewassen, planten en bloemen waarmee de tuin bezaaid is, hier op te sommen.

Wij hebben echter toch, om de kijkers van dienst te zijn, van sommige gewassen en planten, als ook voorwerpen die daar te zien zijn, de Latijnse namen vermeld. Die zijn uit Oost- en West-Indië en uit andere verafgelegen streken hierheen gebracht.

Deze tuin wordt dagelijks met soortgelijke uitheemse gewassen en planten door de grote en nauwgezette zorg van de Toezichthouder verrijkt en vermeerderd.

Dit alles draagt ten zeerste bij tot de luister van de universiteit, en tot het genoegen en de bewondering van diegenen die hierheen komen om het te aanschouwen.

Leiden,

Bij Andreas Clouck, boekverkoper onder het teken 'De gekroonde Engel', 1611.

C. Transcriptie van de Franse tekst door Johannes Tromp

Aux Spectateurs.

Vous voies icy Messieurs le vray plan et pourtrait du Iardin public de l'Academie de Leyde en Hollande, selon quil est parsemé, cultivé et rempli de plusieurs plantes, herbes et fleurs de toutes couleurs données de Dieu aux hommes, pour l'entretienement et conservation de leur santé. Messieurs les Curateurs ont beaucoup employé pour l'avoir en lieu plaisant et commode a la Jeunesse notamment a ceux qui estudient a la Medecine, comme sont Apoticares, Chirurgiens, Escholliers en Medecine, botanique et autres. En outre ils ont fait bastir un beau portique pour se proumener et servir d'abri en temps de pluie, enrichi et paré de plusieurs choses rares dont nous taisons les noms comme des herbes, plantes et fleurs dont est semé ce beau parterre pour éviter longueur, fors de quelques une apportées des deux Indes et de quelques autres loingtains pays que nous avons mises en Latin. Ce Iardin enrichit et s'accroit iournellement par la diligence de celui auquel il est commis, et qui n'apporte pas peu d'esclat ni moins d'ornement a nostre Université que de plaisir et d'estonnement a ceux qui viennent icy pour la voyr.

D. Vertaling van het Frans door Leo van Maris

U ziet hier, Mijne Heren, de waarheidsgetrouwe plattegrond en de afbeelding van de openbare tuin van de Academie van Leiden in Holland, zoals hij is bezaaid, gecultiveerd en gevuld met verscheidene planten, kruiden en bloemen van alle kleuren die door God aan de mensen gegeven zijn, voor het onderhoud en de instandhouding van hun gezondheid. De Heren Curatoren hebben veel in het werk gesteld om deze op een plaats te krijgen die aangenaam en geschikt voor de jeugd is, met name voor hen die aan de Medische faculteit studeren, zoals apothekers, chirurgijns, studenten in de medicijnen, botanici en anderen. Bovendien hebben zij een fraaie zuilengang laten bouwen om in te wandelen en die tot beschutting dient als het regent, verfraaid en opgesmukt met verschillende zeldzame zaken waarvan we de namen niet vermelden, zoals kruiden en planten, waarmee deze fraaie parterre is bezaaid, dit om nodeloze gereektheid te vermijden, behalve enkele die uit de beide Indiën zijn aangevoerd en uit enkele an-

dere verre landen die we in het Latijn hebben aangegeven. De tuin wordt dagelijks verrijkt en uitgebreid door de toewijding van degene die ermee is belast, en brengt onze universiteit niet weinig luister en niet minder sier dan hij genoeg en bewondering verschaft aan degenen die hem hier komen bezoeken,”

E. Transcriptie van het Duits door Johannes Tromp

Zu dem günstigen anschauer.

Alhie wird dir, gunstiger Anschauer, für augen gestellt, die grundtliche und ware abconterfeytung des gemeinen Kreutergartens, so in der weitberumbten Universitet zu Leyden in Hollandt, von den Edlen und Ehrenfesten Herrn Curatoren derselben Universitet, mit sonderlicher embsigkeyt un grossen kosten, zu nutz und unterweisung deren, so in der Artzney studieren, auch Apothekern, Wundartzten, und allen andern Studenten und liebhabern der Kreuter, in schöner, zierlicher und bequemer ordnung, auffgerichtet worden. Aldah viel seltzame frembde Artzneykreuter, pflantzen und blumen, von mancherley art un farben, gefunden werden, welche uns Gott der allmechtige zu erhaltung unser leibes gesundtheit gnediglich mitgetheilt hat. Auch sind daselbst in einer schonen grossen Gallereyen, oder Spatziergange (so obbenante H. Curatoren lassen bawen, auff das man aldah vor dem regen sicher und trucken moge spatzieren), viel und mancherley selzame sachen zusehen, welcher namen (wie auch der Kreuter im Garten) alhie zu erzehlen viel zu lang wurde sein. Jedoch werden derselben sachen ein theil, so aus Ost und West-Indien, auch andern frembden und fernen Landen gekommen sind, alhie mit ihren Lateinischen namen furgestellt. Es wird der vorgemelte Kreutergarten, mit allem was drinnen ist, dermassen teglich mehr und mehr an frembden gewachsen, pflantzen und kreutern, durch embsige fürsorge dessen, so darzu verordnet ist, reichlich vermehret, das er nicht allein der Universitet ein groß ornament und zierd ist, sondern auch allen Menschen, so ihn besuchen, furnemlich aber den frembden und durchreysenden Leuten eine sonderliche lust und ergetzung gibt.

II. Tekststrook bij scherm-school, z.j. [UBL COLLBN 315-II 27b]

(deze tekst is inhoudelijk identiek aan de Latijnse tekst bij de scherm-school in *Icones, elogia* 1617, zie vertaling door Johannes Tromp in bijlage VII)

A. Vertaling van het Latijn door Henk Jan de Jonge

Aan de kijker.

Ziehier, geachte kijker, de Oefenzaal of wel de Scherm-school te Leiden, door ons hier nauwkeurig afgebeeld. Ze is daar voortreffelijk ingericht ten behoeve van hen die zich willen oefenen in de edele en voorname scherm-kunst, een vrijwel onmisbare vaardigheid, die, net als thans, ook in het verleden bij koningen, vorsten en andere voorname personen in aanzien heeft gestaan. Daarom verleenden zij hun drillmeesters of de deskundigen in dit vak tal van uiteenlopende privileges. Bijzondere getuigschriften van deze privileges, zelfs door de Keizer verstrekt, berusten heden ten dage in het Sint Marcus College in Frankfurt.

Hier oefent de jeugd van aanzienlijke afkomst zich in het gebruik van verschillende soorten wapens, namelijk de sabel, het zwaard, de halve lans en andere soortgelijke wapens, die u hier op de afbeelding getoond worden. Bovendien wordt hier het gebruik van het musket onderwezen. Ten slotte wordt hier het opstellen van een slagorde onderwezen, wat heden ten dage zo gebruikelijk is bij soldaten van de zeer doorluchtige Prins Maurits van Nassau.

Leiden,

bij Andreas Cloucq, boekverkoper onder het uithangbord
'de gekroonde engel'.

B. Opschriften op de gravure. Vertaling door Henk Jan de Jonge

Bovenaan: Afbeelding van de scherm-school van de stad en de universiteit Leiden.

Linksonder: J.C. Woudanus heeft dit getekend.

Rechtsonder: Andreas Cloucq, boekverkoper, heeft dit gepubliceerd.

III. Teksten op de vier prenten

Transcriptie en vertaling van het Latijn door Henk Jan de Jonge

A. Bibliotheek

BIBLIOTHECÆ LUGDUNO-BATAVÆ CUM PULPITIS ET ARCIS VERA IXNOGRAPHIA.

Betrouwbare wegwijzer voor de Leidse bibliotheek met de lessenaars en kasten.

LEGATUM IOSEPHI SCALIGERI.

Het legaat van Joseph Scaliger.

J.C. Woudanus delineavit Getekend door J.C. Woudanus

Andreas Cloucq. Bibliopol. divulgavit. 1610 [Cloucq. is afkorting van Cloucqius, Bibliopol. van Bibliopola]

Gepubliceerd door Andreas Cloucq, boekverkoper, in 1610.

B. Anatomisch theater

VERA ANATOMIÆ LUGDUNO-BATAVÆ CUM SCELETIS ET RELIQUIS QVÆ IBI EXTANT DELINEATIO. Betrouwbare afbeelding van de Leidse Anatomie met de skeletten en overige voorwerpen die daar staan.

ARCHIVUM INSTRUMENT. ANATOMICOR. [Dit is de afkorting van ARCHIVUM INSTRUMENTORUM ANATOMICORUM] Opslagplaats van de anatomische instrumenten.

MORS ULTIMA LINEA RERUM. De dood is de laatste grens der dingen. NASCENTES MORIMUR. Al wanneer we geboren worden, sterven we.

PRINCIPIUM MORIENDI NATALIS EST. De geboorte is het begin van het sterven.

NOSCE TE IPSUM Ken uzelf.

PULVIS & UMBRA SUMUS [SUMIS is een fout van de graveur voor SUMUS]. Wij zijn stof en een schaduw.

MORS SCEPTRA LIGONIBUS ÆQUAT. De dood maakt scepters en houwelen gelijk.

C. Schermschool

DELINEATIO LVDI PVBLICI GLADIATORII VRBIS ET ACADEMIÆ LVGDVNENSIS APVD BATAVOS. Afbeelding van de openbare scherm-school van de stad Leiden en van de Leidse universiteit.

D. Hortus

HORTI PUBLICI ACADEMIÆ LUGDUNO-BATAVÆ CUM AREOLIS ET PULVILLIS VERA DELINEATIO. Betrouwbare afbeelding van de openbare tuin van de Leidse universiteit met zijn percelen en bedden.

MERIDIES zuiden
ORIENS oosten
OCCIDENS westen
SEPTENTRIO noorden

Bandus: bamboe
Testa immanis testudinis: schild van een reuzenschildpad
Maxilla ursi ex nova sembla: kaak van een beer uit Nova Zembla
Crocodilus: krokodil
Orbis: kogelvis
Litophyton: koraal; letterlijk: steenplant
Sarra Marina: zaagvis
Noctua Indica: letterlijk: Indische uil, maar feitelijk een vleermuis, waarschijnlijk uit Zuid-Azië

IV. Transcriptie van het bijschrift op de prent van het anatomisch theater in 1609 [Rijksmuseum Amsterdam, RP-P-1887-A-12041]

Afbeeldinghe/Vande ANATOMI Camer der vermaerder Universiteyts tot leyden in Hollant/welcke seer lustich ende vreemt om sien is voor alle menschen/mitsdien sy wonderlicke gheboout is met ses omme ganghen/de een boven den ander/de eerste ofte de binnenste plaets is dienende voor den doctor die de subject snijt/tot groote leeringe der Studenten in de Medesijne voornemelick/item inden eersten ommeganck sitten de Professooren de hoochvermaerde Universiteyts van Leyden/oft ander treffelicke Personen waerdich/sonderlinghe gerespecteert te worden/den tweede ommeganck is tot dienst der gheender die inde Medecijne studeren/die vordere vier ommegancken zijn tot dienst van de gemeente toesienders/die sich ten tijden als men snyt ofte Anatomiseert daer laten vinden/in grooten ghetale welcke voorschreven ommegangen bovendien serr wonderlicke verchiert zijn met seer veel gebeente van doode lichamen der menschen/der viervoetighe Dieren/ende der Voghelen ende andere vreemdichheden/welcke alle in seer geschikter ordinantie staen tot groote speculatie van alle toesienders/ende verwonderinge van alle die werelt/men siet ooc boven den inganck der Theaters een cas ghestoffeert met seer schonne instrumenten dienende tot de Anatomie.

Aenwijsinghe der voornaamster dinghen die in dese tafel vertoond werden. A Den doctor die 't subject snijt. B Het subject dat gesneden wert. C Het gebeent van een mans persoons rustende met die eene handt op de spae/representerende het beeldt van Adam. D T'ghebeente van een vrouwe/hebbende in haer handt een appel/gelijckmen plach Eva af te beelden. E Twee Studenten staende ende speculerende/hebbende eens mensche vel in hare handen.

F T'gebeent van een vrouwe draghende in haar hant een vane/diemen plach te noemen schoont Anna G Noch vijf menschen ghebeenten draghende vanen in hare handen met spreucken oft devisen daer in. H T'ghebeent van een Ruyter sittende te paert. I T'gebeent van een koe daer een Bavaien opsit. K N T'gebeent van een Weselken. T'gebeent van een Bavaien. L T'gebeent van een Vercken.

M T'gebeent van een Aep. N T'gebeent van een Weselken. O T'gebeent van een Arent. P T'gebeent van een Hert. Q T'gebeent van een Swan. R T'gebeent van een Wolff. S T'gebeente van een Kat. T T'gebeent vā een Rat. U T'gebeent van een mol. X Tgebeent van een Geyte.
Lugduni – batavorum, excudebat Jacobus Marcij. 1609.

V. Attestatie Woudanus, 1603, Delft [Stadsarchief Delft, Notariële akte, 161.1557, F 17, d.d. 3-4-1603, Brouwerij Lelij Delft]
Transcriptie Martine Zoeteman-van Pelt.

Op huijden den iije aprillis anno 16 ende drie
Compareerde voor mij Jan Molijn de Jonge
openbaer Notaris bijden hove van hollandt geadmitteert

mitsgaders Vooren naerbeschreven getuijghen,
Willeboort Willemsen ende
... Willem Willems z. bouckebinder
Beijde binnen deser stadt Delft
ent de Voorn. Willeboort omtrent xxij Jaeren ende Willem xxj Jaren.

Ende hebben bij haere consenten ende selven salicheijt In
Plaetse van eede waerachticht zijn,

dat sij op huijden Datum alsboven beneffens mij notaris ende eene Jan en
Cornelisz. schilder, requirant in eerste gegaen sijn ten huijssen van Jan van
Dijck brouwer in de Lelij binnen deser stadt Delft,

dat voorts. sij deposanten te selven tijde gehoort
Ende geseijen hebben dat den voors. Jan Cornelisvoorhielt Ende sijede
dat hij wel wilde dat hem belieffde
Te spreecken eene Pieter Janssen van ruijven
ten eijnde den Selven Pr. hem requirant wilde bestellen seeckere Copie
van een acte notariael gepasseert voor Corn. Ketelaar tot Naeltwijck

Inhoudende dat alsulcke
 Losrente van lxxv gulden prs. als de voorn. Van ... Pr. Janssen
 Van ruijnen floris. arij bruijsser cum suijs spreekers?
 hadde op den stadt Delft,
 hem requirant toe behoorde ende ... van de pens?
 Geprocedeert van den voors. Jan Corn. ende lant waeren
 Gecost?,

ende dat daeromme dat den requirant
 Daervan geen bescheijt en hadde anders dan den obligatie
 Of renquite. vande voorn. van ruijven ... cum socijs gepasseert

Inhoud ... alle welcken dat hij voors.? requirant bekenden
 Die selve somme jaerlich tot te reijcken intvoords. alsd ... bekende
 Int? hen xxx corn.s de selve losrente eygentlick
 Te quan? ende dat de en? syne seun.? was ?
 Doch dat de voors. obligatie by henluyden daervan ofprijkert?
 Was verleden ten eynde de voorn. Pr.
 Corn.sen de selve rente of nistinge? ...nt voors. landt
 In sijne gewelt hebbende de nyet onmittelick en verdeelde?
 Ende sijne kinderen daer gebreke mochten sijde

Twelck ende presenters? ende aldus gedaen ende gepasseerd binnen de
 stadt Delft ten huysse van Willem Willeboortsen
 Ende Verburg bouckebinder ter presentie van heyndrick egbertsen
 Bouckbinder ende Willem Huybrechtsen tinnegieter als getuygen hier
 weyseht

VI. Inboedel Assuerus Jacobszoon van Moerkercken 1626, Archief van de
 weeskamer van Delft; archiefnr. 72, inv. nr. 2471
 Transcriptie Martine Zoeteman-van Pelt.

Inventaris van de boedel ende goederen naegelaten bij Assuerus Ja-
 cobszoon van Moerkercken meester ende stadschirurgijn zoo bij den

zelve boedel ende goederen met Engeltgen Matheus zijne huis vrou in
sijn leven beseten heeft. Gedaen maecken ten versoucke ende overstaen
van Mr. Jan van der wel dr. in de medicine mitsgaders Joost van moerkerc-
ken en de Frans Joriszoon van der houue die de voochdie van de voorschre-
ven kinderen hebben geadvoieert ende dat op t aangeven vande selve
engeltge Matheus.

In de marge: overgeleverd op de 23e januari 1626 bij dr. Johan van der wel
ener Joost van Moerkerck als voochden van de kinderen van Mr. Assuerus
van moerkerck vervangende Frans Joris van der houe heur medevoocht
voor alle drie de heren, wier mij?

p. 2

Huis en houe

een huis ende drie staende ende gelegen aende westzijde vande cooren-
marckt genaemt Amsterdam alrenaest de huijsinge van Salomon da quet
aende suijtsijde, ende de weduwe van Michiel Jansen pontgaerder aende
noordzijde streckende voor van der straete tot achter aende huijsinge van
Pieter Janssoon parsant metselaar

hier van bevinden besegelde brieven van date den 29e april anno 1608 bij
Mr. Daniel Garbants ende chirurgijn getrouwd hebbende de weduwe van
Mr. Gerrit Ijsbrantszoon tot behouff van Mr. Assuerus van Moerkercken
gepasseert metten opstal van ontrent ses gulden siaers (=des jaars) noch
18 gulden 15 stuivers siaers ten behouue van Mr. Pieter van Foreest mitsga-
ders noch 100 gulden hooftgelt toecomende t weeskind van zaliger
Mr. Gerrit ijsbrants zoon

p. 3

meubels in de voorschreven huijsinge bevonden.

In t voorhuijs.

Een chirurgijns winckel zoo instrumenten, glasen, potten, beckers ende
anders tot de chirurgie dienende.

Een geprent borreken van de anatomie van Leiden.
 Een borreken prent van Bacchus Venus ende Ceres.
 Nog een borreken diverse prenten.
 En een wagenschotte pors.

VII. Teksten bij de prenten in 'Icones, elogia' 1617 [AHM 362]

Vertalingen en transcripties van het Latijn door Johannes Tromp.

A. Bibliotheek

p. 33

BIBLIOTHEEK.

Hier ziet u, geachte aanschouwer, een waarheidsgetrouwe afbeelding van de Openbare Bibliotheek van de zeer beroemde Leidse universiteit, zoals die op algemene kosten ten gebruike van de samenleving (maar vooral de geleerden en studenten) opgericht is. Zij is rijkelijk voorzien met een geweldig groot aantal diverse en belangrijke boeken op het gebied van de godgeleerdheid, rechtsgeleerdheid, wijsbegeerte, geschiedschrijving, wiskunde en andere wetenschappen, ook in allerlei talen, Hebreeuws, Aramees, Syrisch, Arabisch, Grieks, Latijn, Frans, Spaans, Duits, Nederlands, enzovoort. Behalve gedrukte boeken worden hier ook een menigte handschriften aangetroffen. Hun aantal neemt nog dagelijks toe door de gulheid en ruimgevigheid van de Zeer Edele Heren Curatoren, in het bijzonder ook door zeer gulle giften en legaten van grote mannen, zoals in het begin van het gebouw van de Onoverwinnelijke Prins van Oranje, Graaf Willem van Nassau, van de zeer geleerde theoloog Johannes Holman de Tweede, en van andere voorname heren, van wie de namen ter eeuwig-ger nagedachtenis in tabletten uitgehakt daar eveneens bewaard worden. Daaronder ook die van die beroemde grote man, de zeer illustere heer Joseph Scaliger, die, toen hij uit dit leven vertrok, haar vele belangrijke handschriften heeft nagelaten, zodat hij zijn naam door het vermeerderen van zowel zijn wetenschap als zijn boeken aan de eeuwigheid zou wijden. Want aldaar worden ze bewaard, opgeborgen in een aparte kast met deze inscriptie te zijner eeuwige nagedachtenis:

p. 34

LEGAAT

VAN JOSEPH SCALIGER

GRIEKSE,

HEBREEUWSE,

ARAMESE,

SYRISCHE,

ARABISCHE,

ETHIOPISCHE,

PERZISCHE,

ARMEENSE,

RUSSISCHE HANDSCHRIFTEN.

Verder zijn er de portretten te zien van zowel de al genoemde Onoverwinnelijke Prins en van Maurits van Nassau, alsook van andere voorname mannen en hoogleraren wier onsterfelijke geesten in deze ruimte spreken, en nog meer soortgelijke zaken.

B. Anatomisch theater

p. 35

ANATOMIA.

Habes hic, spectator candide, veram delineationem Anatomiae celeberrimae academiae Lugduno-Batavae, quae ibidem conspicitur more amphitheatri romani exstructa. Locus ille a nobilissimis eiusdem academiae DD. Curatoribus sectioni corporis humani est destinatus in usum medicinae studiosorum et aliorum quorum constitutionem corporis humani novisse interest. Cernis ita esse constructam ut sex subselliorum gradus contineat in collis morem leniter assurgentium. Horum subselliorum infimus et primus ordo vacat professoribus et si qui sint illustri nobilitati aut fama insignes; secundus assignatus studiosis medicinae; reliqui deserviunt usibus eorum qui studio videndi discendique frequentes eo conveniunt.

Quo tempore Anatomia non exercetur, dispositae sunt apto et eleganti ordine per singulos subselliorum gradus plurima diversorum animalium

ossea cadavera (liceat ita vocare totam istam ossium compagem quam Graeci 'skeleton' dixere) mirabili artificio inter se connexa; tam virorum et foeminarum manu sua insignioribus sententiis ornate tenentium, quam aliorum animalium quadrupedum et volucrium, ut equi, vaccae, porci, cervi, lupi, caprae, aquilae, cygnis, mustellae, simiae, baviani, felis, gliris, muris, talpae ossa. Visitur etiam praeparata pellis humana, et intest[ina]. Praeterea ad ipsum Anatomiae ingressum in loco editiori varia instrumenta anatomica visuntur, quae omnia magna cum admiratione eorum ibi spectantur qui hunc locum invisunt.

ANATOMIE

Hier hebt u, geachte aanschouwer, een waarheidsgetrouwe afbeelding van de Anatomie van de zeer beroemde universiteit van Leiden, die zich vertoont als naar de wijze van een Romeins amphitheater gebouwd. Deze plaats is door de hoogedele heren curatoren van diezelfde universiteit bestemd voor het verrichten van secties op het menselijke lichaam, ten behoeve van studenten in de geneeskunde, en van anderen voor wie kennis van de bouw van het menselijke lichaam van belang is. U ziet dat [de Anatomie] zo is opgebouwd, dat zij zes niveaus van banken bevat, die als een licht glooiende heuvel oprijzen. Het laagste en eerste niveau van deze banken is bestemd voor de professoren en andere eventueel aanwezige edele of belangrijke personen; de tweede voor de studenten geneeskunde; de overige zijn te gebruiken voor hen die daar uit weetgierigheid regelmatig samenkomen om te kijken en te leren. Wanneer de Anatomie niet wordt bedreven, worden op elk bankenniveau met bewonderenswaardig vakmanschap opgebouwde botkadavers (als we het gehele samenstel van beenderen dat de Grieken 'skelet' noemen, zo mogen aanduiden) van diverse wezens op gepaste en aantrekkelijke wijze tentoongesteld: zowel van mannen en vrouwen, die in hun hand vaandels houden voorzien van belangwekkende spreuken, als van andere, viervoetige en gevleugelde wezens, zoals de botten van een paard, rund, varken, hert, wolf, geit, arend, zwaan, wezel, aap, baviaan, kat, eekhoorn, muis en mol. Men kan ook de geprepareerde huid van een mens bezien, en ingewanden. Daarnaast zijn

direct bij de ingang van de Anatomie diverse anatomische instrumenten te bezichtigen in een verhoogde vitrine, die door de bezoekers van deze plaats met grote bewondering bekeken worden.

C. Hortus

p. 36

Hier wordt u, geachte lezer, een waarheidsgetrouwe afbeelding getoond van de Openbare Tuin van de vermaarde universiteit in Leiden, en de plaats waar die te bezichtigen is, zoals hij is beplant met de verschillende kruiden, planten, prachtige en bonte bloemen die ons door God tot behoud van onze gezondheid genadiglijk zijn gegund. De tuin is op hoge kosten van de zeer edele heren curatoren op een fraaie, geschikte en heilzame plaats gesticht, voor studieuze doeleinden, vooral van hen die zich met de geneeskunde bezighouden, zoals apothekers, chirurgen, aankomende artsen en studenten, en andere liefhebbers van de botanische wetenschap. Bovendien hebben zij er zorg voor gedragen dat er een opmerkelijke galerij is gebouwd ter beschutting tegen de regen en om daarin te wandelen, waarin zeer onalledaagse zaken te bezichtigen zijn. Hier kan men ook uitvoerig kennisnemen van de namen daarvan, alsmede die van de kruiden, planten en bloemen waarmee de tuin is beplant. Tevens wordt de tuin door de grote en toegewijde zorg van de hortulanus dagelijks met uitheemse kruiden en planten vermeerderd en verrijkt. Al deze zaken dragen in zeer hoge mate bij aan de uitrusting van de universiteit en aan het genoegen en de bewondering van hen die deze plaats komen bezichtigen.

p. 37

Dit staat geschreven op de gevel van de wandelgalerij:

Gebouwd in het jaar 1600 van Christus' geboorte op last van de curatoren ten gebruik en tot uitrusting van de universiteit.

Gelieve bij het betreden van de tuin de onderstaande regels in acht te nemen.

1. De tuin is te bezichtigen op de door de directeur vastgestelde uren; gelieve te vertrekken aan het einde van uw bezoek.
2. Bezoekers mogen de beplanting zien en ruiken; het is niet toegestaan tere en opschietende planten uit te rukken of te beschadigen.
3. Het is verboden takken, bloemen of zaden te plukken, stengels te breken, bollen of wortels uit te rukken, de tuin schade toe te brengen.
4. Gelieve bedden en perken niet te betreden of over te steken.
5. Onderneem niets zonder toestemming van de directeur.

D. Schermschool

p. 38

Aan de beschouwer.

Hier is, geachte aanschouwer, de hal voor de schermsport in Leiden door ons voor u naar het leven afgebeeld. Die is daar boven alles ingericht ten behoeve van diegenen die zich willen oefenen in die edele en nobele schermkunst, die zo nuttig is dat zij in heden en verleden door koningen en prinsen, en andere edellieden, altijd op hoge waarde is geschat, zodat de scherminstructeurs, de experts in deze kunst, met veelvuldige privileges zijn bekleed, waarvan de voornaamste en nog door Caesar toegekende tegenwoordig berusten in Frankfurt, ongetwijfeld in het Sint-Marcuscollege. Hier wordt de jeugd van voorname afkomst geoefend in het gebruik van diverse soorten wapens, te weten de degen, het zwaard, de halve lans, en andere diergelijke meer die hier u voor ogen worden gesteld. Ook wordt hier nog het gebruik van de haakbus onderwezen. Ten slotte de wijze van het opstellen van een legerorde zoals die tegenwoordig bij de soldaten van de doorluchtige Prins Maurits van Nassau zeer bekend is.

Te Leiden, bij Andreas Kloek, boekverkoper onder de Gekroonde Engel.

EINDE